

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI
MAHKEMESİ KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Mayıs - 2024

Sayı 35

İçindekiler

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI.....	3
ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI	10
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	20
TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ.....	23
MÜLKİYET HAKKI.....	26

© Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bülteni (Seçme Kararlar), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

1

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI

1. Rytikov / Ukrayna¹ Kararı

Öz: *Başvuru; Başvuranın Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi uyarınca, önceden alınmış bir arama kararı olmaksızın yakalanarak gözaltına alınmasının hukuka aykırı olduğu, 5 § 5 maddesi uyarınca, hukuka aykırı yakalanması ve gözaltına alınması nedeniyle uygulanabilir bir tazminat hakkına sahip olmadığı ve 6 § 2 maddesi uyarınca masumiyet karinesinin ihlâl edildiği şikâyetleriyle ilgilidir.*

Başvuran Sergiyovych Rytikov, 1987 doğumlu bir Ukrayna vatandaşıdır ve Kryzhanivka'da yaşamaktadır. 25 Ocak 2019 tarihinde yetkililer, iletişim sistemlerine izinsiz müdahale edilmesi ve kötü amaçlı yazılım ve pornografik materyallerin oluşturulması, depolanması ve yayılmasına ilişkin bir ceza soruşturması başlatmıştır.

11 Temmuz 2019 tarihinde yürütülen soruşturma kapsamında başvuran ve iş ortağı tarafından kullanılan bir otel odasında arama gerçekleştirilmiştir. Arama sonunda bir dizüstü bilgisayara ve cep telefonlarına el konulmuştur. Aramanın tamamlanmasının ardından başvuran; kötü amaçlı yazılım ve pornografik materyallerin oluşturulması, depolanması ve yayılması suçunu işlediği şüphesiyle soruşturma makamlarınca önceden bir mahkeme kararı olmaksızın yakalanarak gözaltına alınmıştır.

Yakalama tutanağında, 2012 tarihli Ukrayna Ceza Usul Kanunu'nun 208 § 1. maddesine atıfta bulunulmuş ve başvuranın "bir görgü tanığı veya mağdurun ifadesini takiben bir suç işlendikten sonra veya bir suç işlediğine dair açık belirtilerin ortaya çıkmasının ardından" yakalandığı belirtilmiştir. Yakalama tutanağında daha fazla ayrıntı verilmemiştir.

12 Temmuz 2019 tarihinde başvurana tebliğ edilen şüphe bildirimine göre, başvuran sözde "kurşun geçirmez bir hosting" oluşturarak organize ettiği "kötü amaçlı yazılım" ile pornografik materyaller paylaşarak çeşitli siber suçlar işlemiştir. Aynı gün savcı yerel mahkemeye başvurarak başvuranın tutuklanmasını talep etmiştir.

12 Temmuz 2019 tarihinde Kiev Bölge Mahkemesi, savcının tutuklama talebini reddetmiş ve başvuranın gece saatlerinde ev hapsinde tutulmasına karar vermiştir. Mahkeme; sunulan materyalleri inceledikten sonra, başvuranın isnat edilen suçları işlediğine dair makul bir şüphenin bulunduğunu, ancak tutuklanmasını haklı çıkarmak için yeterli gerekçenin

¹ Rytikov / Ukrayna Kararı, no. 52855/19, 23 Mayıs 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233738>

bulunmadığını tespit etmiştir. 28 Kasım 2019 tarihinde, başvurandan kişisel bir taahhütname alınması üzerine Bölge Mahkemesi önleyici tedbirin kaldırılmasına karar vermiştir.

16 Temmuz 2019 tarihinde Ukrayna Devlet Güvenlik Servisi (“SBU”) yetkilileri, başvurana ilgili ceza soruşturmasına ilişkin bir basın toplantısı düzenlemişlerdir. 22 Temmuz 2019 tarihinde başvuran, basın toplantısını düzenleyen SBU yetkilileri aleyhine hukuk davası açarak onurunun, haysiyetinin ve ticari itibarının korunmasını ve gerçek dışı bilgilerin yalanlanmasını talep etmiştir.

15 Nisan 2021 tarihinde, Kiev Bölge Mahkemesi, basın toplantısındaki ifadelerin yanlış olduğunu ve başvuranın şeref ve haysiyetine zarar verdiğini tespit ederek başvuranın hukuk davasını kabul etmiştir. Mahkeme ayrıca, SBU'nun mahkeme kararı hakkında bilgi yayınlamasına ve başvuran hakkında yaydığı gerçek dışı bilgileri yalanlamasına karar vermiştir. Söz konusu karar 21 Eylül 2021 tarihinde Kiev İstinaf Mahkemesi tarafından onanmıştır. SBU, Yüksek Mahkeme'ye temyiz başvurusunda bulunmuştur. Başvuran, cevap dilekçesinde, diğer hususların yanı sıra, SBU yetkililerinin kendisini suçlu ilan ettiklerini ileri sürmüştür. Yüksek Mahkeme, 24 Mayıs 2022 tarihinde, başvuranın SBU tarafından "suçlu ilan edildiği" yönündeki şikâyetini özel olarak ele almadan temyiz başvurusunu reddetmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (“AİHM veya Mahkeme”) Değerlendirmesi

Madde 5§1 Yönünden

Mahkeme; 1960 yılında kabul edilen Ceza Usul Kanunu'nun Ukrayna'da geçerli olduğu döneme ilişkin benzer davalarda verdiği kararlarda, söz konusu Kanun'un 106. maddesine atıfta bulunarak, yakalama tutanağının, yakalamanın acil bir durumda gerçekleştirildiğini gösteren özel bilgileri içermemesi halinde keyfi olarak özgürlükten mahrum bırakılmaya karşı anlamlı bir güvence teşkil etmediğini tespit etmiştir.

Bu bağlamda Mahkeme; yakalama tutanağında, başvuranın önceden bir adli emir olmaksızın gözaltına alınmasına gerekçe olarak Ceza Usul Kanunu'nun 208 § 1 maddesinin gösterildiğini gözlemlemektedir. Mahkemeye göre, bir kişinin gözaltına alınması için mahkeme kararı gerektiren genel kuralın istisnalarını belirleyen bu hüküm dar yorumlanmalıdır. Mahkeme, Ukrayna'da bir şüphelinin tutuklanmasına ilişkin genel yasal standardın, hâkimin fiili tutuklama yapılmadan önce, bu tür bir gözaltı işlemine izin vererek yargılamaya dâhil olmasını gerektirdiğine dikkat çekmiştir.

Yukarıdaki hususları göz önünde bulunduran Mahkeme, başvuranın 11 ve 12 Temmuz 2019 tarihleri arasında savcının kararına dayanılarak yakalanması ve gözaltına alınmasının Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin gereklilikleriyle bağdaşmadığını tespit etmiştir.

Madde 5§5 Yönünden

Başvuran ayrıca, haksız yere gözaltına alınması nedeniyle uygulanabilir bir tazminat hakkına sahip olmadığından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, hukuka aykırı gözaltına alınma nedeniyle tazminat konusunun Ukrayna'da, soruşturma makamlarının ve mahkemelerin hukuka aykırı eylemleri nedeniyle vatandaşlara verilen zararın tazminini talep etme usulüne ilişkin 1 Aralık 1994 tarihli Kanun ile düzenlendiğini gözlemlemektedir. Tazminat hakkı, özellikle, tutuklamanın hukuka aykırılığının bir yargı kararıyla tespit edildiği durumlarda ortaya çıkmaktadır.

Mahkeme ayrıca, başvuranın gözaltına alınmasının iç hukuka uygun olduğu sürece bu konuda ulusal düzeyde tazminat talep etmesinin mümkün olmadığını, Ukrayna mevzuatında, AİHM tarafından Sözleşmenin 5. Maddesini ihlal ettiği tespit edilen özgürlükten yoksun bırakma için tazminat talep etmek üzere dava açmak için yasal olarak öngörülmüş bir usul bulunmadığı tespitinde bulunmuştur.

Dolayısıyla Mahkeme, 5 § 5 maddesinin ilkelerinden birinin yani bu maddeyle güvence altına alınan tazminat hakkından etkili bir şekilde yararlanılmasının yeterli bir kesinlik derecesiyle sağlanması gerekliliğinin mevcut davada karşılanmadığı sonucuna vararak Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi ihlal edildiğine karar vermiştir.

Madde 6§2 Yönünden

Başvuran gözaltına alınması nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamında masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden de şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, başvuranın Kiev Bölge Mahkemesinde açtığı hakaret davasında masumiyet karinesinin ihlal edildiğine dair bir iddia ileri sürmediğine dikkat çekmektedir. Başvuran, sadece Yüksek Mahkeme önündeki yargılamada, SBU yetkililerinin kendisini "suçlu ilan ettiği" yönünde ek bir argüman ileri sürmüştür. AİHM, Yüksek Mahkeme önündeki incelemenin kapsamının, hukuk davasındaki davalı (SBU) tarafından temyiz başvurusunun içeriğiyle sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, başvuranın yukarıdaki yargılamalarda ilk kez ortaya attığı ek argümanın esastan incelenme ihtimalinin olmadığını belirtmiştir.

Mahkeme; başvuranın, masumiyet karinesinin ihlâl edildiği iddiasına ilişkin sorununu, ne ceza hukuku ne de medeni hukuk yolu aracılığıyla yeterince dile getirmediği sonucuna

ulaşmıştır. Bu koşullar altında Mahkeme, başvurunun bu kısmının, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle Sözleşme'nin 35 §§ 1 ve 4. maddeleri uyarınca reddedilmesine karar vermiştir.

Tüm bu bilgiler ışığında Mahkeme, Sözleşme'nin 5 § 1 ve 5 § 5 maddelerinin ihlâl edildiği sonucuna ulaşarak başvurana 1800 avro manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

2. M. B. / Hollanda² Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın terörizmle ilgili suçlamalar kapsamında soruşturma sürecindeki tutukluluğunun ardından sığınma başvurusunun değerlendirilmesini beklerken keyfi ve hukuka aykırı olarak göçmenlik gözetimine alınmasına ilişkindir.*

Başvuran 2013 Aralık ayında Suriye'den ayrılmış 2016 yılı Ekim ayında Hollanda'ya giriş yapmıştır. Başvuran, 26 Ekim 2015 tarihinde iltica başvurusunda bulunmuştur. Bu süreçte başvurana, sığınmacılar için bir kabul merkezinde konaklama imkânı sağlanmıştır.

Başvuranla aynı kabul merkezinde kalan diğer iki sığınmacının beyanı üzerine başvuran hakkında ceza soruşturması açılmıştır. Başvuran, 30 Kasım 2015 tarihinde, amacı terör suçları işlemek olan bir örgüte katıldığı şüphesiyle tutuklanmış ve tutuklu yargılanmıştır. 29 Ağustos 2016 tarihinde Rotterdam Bölge Mahkemesi, başvuranı hakkındaki suçlamalardan mahkûm etmiş ve tutuklulukta geçirdiği sürenin indirilmesiyle birlikte on ay hapis cezasına çarptırmıştır. Bölge Mahkemesi tarafından verilen hapis cezasının süresini dolduran başvuranın tutukluluğu 23 Eylül 2016 tarihinde sona ermiştir.

Başvuranın tutukluluğunun sona erdiği gün, Güvenlik ve Adalet Bakan Yardımcısı, 2000 tarihli Yabancılar Kanunu uyarınca başvuranın göçmenlik gözetimine alınmasına karar vermiştir. 23 Eylül 2016 tarihinde, başvuran, gözetim altında tutulma kararına karşı itirazda bulunmuştur. Başvuran, Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesinin ihlâl edildiğini, çünkü Suriye'deki genel durum göz önüne alındığında Suriye'ye sınır dışı edilme ihtimalinin bulunmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca, sığınma başvurusuna ilişkin karar hala beklemedeydi ve herhangi bir iade kararı alınmamıştı. 10 Ekim 2016 tarihli bir kararla, Lahey Bölge Mahkemesi başvuranın itirazını reddetmiştir. Bölge Mahkemesi, başvuranın ceza mahkemesi tarafından bir terör örgütüne katılmaktan mahkûm edildiğini kaydetmiş ve bu durumun kamu düzeni için bir tehdit olarak değerlendirilmesi neticesinde daha az kısıtlayıcı bir tedbir uygulanmamasını haklı görmüştür.

² M. B. / Hollanda Kararı, no. 71008/16, 23 Nisan 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233738>

Başvuran, Yabancılar Kanunu kapsamında tutukluluğunun devamına karşı bir itirazda bulunmuştur. 25 Kasım 2016 tarihinde, Lahey Bölge Mahkemesi bu itirazı da reddetmiştir. Aynı gün başvuran, tutukluluğunun devamına karşı yeni bir itirazda bulunmuş ve Lahey Bölge Mahkemesinin yasada öngörülen süre içinde karar vermediğini ileri sürmüştür. 13 Aralık 2016 tarihinde, İstinaf Mahkemesi başvuranın itirazını haklı bularak göçmenlik gözetimine alınmasının 19 Kasım 2016 tarihinden itibaren ilgili usul kuralını ihlâl ettiğine karar vermiş, gözetim kararını kaldırmış ve başvurana 19 Kasım'dan 12 Aralık 2016'ya kadar olan dönem için manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir.

Başvuranın gözetim altında tutulma kararının kaldırıldığı gün, kendisine kısıtlayıcı bir tedbir uygulanmıştır; bu tedbir başvuranın yetkililere her gün rapor vermesi ve kaldığı belediye sınırlarından çıkmak için izin talep etmesini gerektirmektedir. Başvuranın seyahat özgürlüğünü kısıtlayan bu tedbir, 18 Ocak 2018 tarihli başka bir yargı kararıyla kaldırılmıştır. 29 Mart 2018 tarihinde başvurana, 26 Ekim 2015 tarihinden itibaren geriye dönük olarak geçerli olmak üzere, beş yıl süreli sığınma temelli ikamet izni verilmiştir.

Öte yandan başvuran, ceza yargılamasına ilişkin temyiz sürecinde üzerine atılı suçlamalardan beraat etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın tutukluluğunun keyfiliğine dair incelemesini, başvuranın tutuklanması emrinin Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamında göçmenlik tutukluluğu ile izinsiz girişi önleme amacı arasında yeterince yakın bir bağlantı olup olmadığı çerçevesinde yapacağını ifade etmiştir.

Mahkeme, Lahey Bölge Mahkemesince başvuranın tutukluluğunun kamu düzeni veya ulusal güvenliğe yönelik bir tehdit nedeniyle hukuka uygun bulunduğunu tespit etmiştir. Mahkemeye göre iltica başvurusu devam eden başvuranın ulusal güvenlik veya kamu düzeninin korunması gerekçeleriyle gözetim altına alınması, yalnızca izinsiz girişleri önlemek veya sınır dışı etmeyi gerçekleştirmek için göçmenlerin gözetim altına alınmasına müsaade eden Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesine aykırı düşmektedir. Bu kapsamda Mahkeme, içtihadına atıfla daha öncesinde sınır dışı etme işlemleri aktif olarak devam etmediği halde kamu düzeni gerekçesiyle haklı görülen tutulmaların keyfi olduğuna karar verdiğini kaydetmiştir.

Mahkemeye göre, bir sığınma başvurusu sahibinin terörle ilgili suçlardan hüküm giydikten kısa bir süre sonra serbest bırakılması durumunda var olan meşru kaygılar makul sayılabilecektir. Bununla birlikte bu durum özgürlüğü kısıtlayıcı herhangi bir tedbiri haklı

kılmayacağı gibi bir Devleti Sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerinden de muaf tutmayacaktır. Mahkemeye göre, iltica başvurusunun değerlendirilmesi için atılması gereken adımların birçoğu, göçmenlik gözetim tedbiri uygulanmasına gerek kalmadan ceza hukuku kapsamındaki tutukluluk sürecinde atılabileceğinden, tutukluluk sonrasında Yabancılar Kanunu kapsamında gerçekleştirilen tutulma orantısız, hatta gereksizdir.

Başvuranın ülkeye ilk giriş yaptığında ve sığınma başvurusunda bulunduğu gözaltına alınmadığını, başvuranın göçmenlikle ilgili tutulmasının sığınma talebinin incelenmesini sağlamak için gerekli görülmediğini ve önceki on aylık ceza hukuku tutukluluğu sırasında bu incelemeyi ilerletmek için hiçbir adım atılmadığını dikkate alarak, Mahkeme, göçmenlik kapsamında gerçekleştirilen tutulma ile ülkeye izinsiz girişi önleme amacı arasında yeterince yakın bir bağlantı olmadığını tespit etmiştir. Bu tespitler ışığında Mahkeme, başvuranın sığınma prosedürü kapsamında tutuklu kalmasına dair kararın hukuka uygun olmadığı sonucuna varmış ve Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

2

ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI

3. *Contrada / İtalya*³ Kararı

Öz: Başvuru, başvuranın şüphelisi olmadığı cinayet soruşturması kapsamında alınan tedbir kararları ile telefon görüşmelerinin dinlenmesinin ve konutlarının aranmasının; Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında özel hayata, konuta ve haberleşmeye saygı haklarını ihlâl ettiğine ve ayrıca kendisinin taraf olmadığı yargulamalar sırasında alınan tedbirlerin etkili bir yargısal denetiminin yapılmamasının da Sözleşme'nin 6. maddesi (adil yargılanma hakkı) ve 13. maddesini (etkili başvuru hakkı) ihlâl ettiği iddiasına ilişkindir.

Başvuran, İtalya'nın Palermo kentinde yaşayan bir İtalyan vatandaşıdır ve eski bir üst düzey polis memuru iken Sivil Gizli Servisinde ("SISDE") müdür yardımcılığı yapmıştır. Başvuran, 1996 yılında başlatılan bir cezai kovuşturmanın ardından mafya tipi bir örgüte (*Cosa Nostra*) destek vermekten mahkûm edilmiş ve mahkûmiyeti 8 Ocak 2008 tarihinde kesinleşmiştir.

Savcılık 15 Aralık 2017 tarihinde, A.A. isimli bir polis memurunun 1989 yılında öldürülmesi eylemi ile ilgili farklı bir soruşturma kapsamında başvuran tarafından kullanılan beş telefon hattının acilen dinlenmesini talep etmiştir. Bu soruşturma, *Cosa Nostra* üyesi olduğu düşünülen iki kişi ve bir polis memuru (A.G.) olmak üzere üç kişi hakkında yürütülmüştür ve başvuranın kendisi bu soruşturma kapsamında şüpheli değildir. Soruşturma Hâkimi, dosyasındaki delillerin başvuran ile şüpheliler arasında soruşturmaya konu olaylara ilişkin konuşmaların gerçekleşmesinin muhtemel olduğu gerekçesi ile Savcılığın dinleme talebini kabul etmiştir.

Bu süreçte, telefon dinlemelerinin; başvuranın belgeleri depoladığı ve şimdiye kadar aranmamış olan mülklerinin varlığını ortaya çıkarması nedeniyle Savcılık, başvuranın evinin ve kullandığı diğer iki mülkün aranmasına karar vermiştir. Başvuran, evinde aramanın yapıldığı 29 Haziran 2018 tarihinde arama kararını okuduğunda telefon hatlarının dinlendiğini, konuşmalarının kaydedildiğini öğrendiğini belirtmiştir. Başvuran ilgili kararların hiçbir kopyasının kendisine verilmediğini iddia etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, öncelikle başvuranın evinin aranmasına ilişkin şikâyetin iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, başvuranın Ceza

³ *Contrada / İtalya* Kararı, no. 2507/19, 23 Mayıs 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233733>

Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 257. ve 324. maddelerinde öngörüldüğü üzere, söz konusu tedbirin yerel mahkemeler tarafından incelenmesi için başvuruda bulunmadığını belirtmiştir.

Mahkeme İtalyan hukukunun, dinleme işlemleri sona erdiğinde yargılamanın taraflarına derhal bilgi verilmesini öngördüğünü ve ilgili tüm yargı kararlarıyla birlikte kayıtlara erişimlerinin sağlandığını belirtmiştir. Böylece tarafların kararların yasallığına ve gerekliliğine itiraz edebilme imkânına sahip olabildiklerini belirtmiştir. Mahkeme, iletişimleri dinlenen kişilerin yargılamaya taraf olmadıkları durumda ise, tedbirin sonradan bildirilmesi öngörülmediği için tesadüfi bir olay dışında bu kişilerin dinlendiklerini asla öğrenemeyebileceğini gözlemlemiştir.

Bu sebeple Mahkeme, bir dinleme tedbirine maruz kalan ancak davanın tarafı olmayan bireylere, dinleme tedbirinin suiistimal edilmesine karşı yeterli ve etkili güvenceler sağlamadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme, bu kişilerin tedbirin hukuka uygunluğu ve gerekliliğinin etkili bir şekilde incelenmesi için adli bir makama başvurabilecekleri ve uygun bir tazminat elde edebilecekleri bir hüküm bulunmadığını da vurgulamıştır.

Bu değerlendirmeler ışığında Mahkeme sonuç olarak, müdahalenin “demokratik bir toplumda gereklilik” ölçütünü karşılamadığı gerekçesi ile Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir. Mahkeme, şikâyetin Sözleşme'nin 6. ve 13. maddeleri kapsamında incelenmesine ise gerek olmadığına karar vermiştir.

4. Oleg Balan / Moldova Cumhuriyeti⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, Başvuranın Moldova Cumhuriyeti İçişleri Bakanı olarak görev yaptığı sırada; muhalif bir siyasi parti liderinin Facebook'ta, başvuranın göreviyle bağlantılı olarak bazı suçlar işlediğine ilişkin iddialar içeren gizli bir bilgi notu yayınlaması nedeniyle Sözleşmenin 8. maddesinin ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran, 18 Şubat 2015-20 Ocak 2016 tarihleri arasında İçişleri Bakanı olarak görev yapmış bir Moldova Cumhuriyeti vatandaşıdır.

10 Kasım 2015 tarihinde, muhalefetteki bir siyasi partinin lideri olan Renato Usatî, kendisine ait Facebook sayfasından Moldova Cumhuriyeti'nin istihbarat teşkilatı olan Güvenlik ve Bilgi Teşkilatı (SIS) antetli bir "bilgi notu" yayınlamıştır. Mayıs 2015 tarihli olan bu bilgi notu, iddiaya göre, Cumhurbaşkanı'na hitaben o zamanki İçişleri Bakanı olan başvuranın işlediği suçlara ilişkin bilgilendirme amacıyla yazılmıştır.

⁴ Oley Balan / Moldova Kararı, no. 25259/20, 14 Mayıs 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233631>

Facebook gönderisi, haber portalları ve diğer medya organlarında geniş yer bulmuştur.

SIS, notla ilgili bilgileri olmadığını ve Cumhurbaşkanı'na böyle bir not göndermediklerini açıklamıştır. Ayrıca, Cumhurbaşkanlığı da böyle bir belge almadıklarını açıklamıştır.

Başvuran, Bay Usatî ve partisinden kendisinden özür dilenmesi ve tazminat ödenmesi talebinde bulunmuş ancak cevap alamamıştır. Bunun üzerine Bay Usatî ve partisi yanında hakaret içeren ifadeleri aktaran medya kuruluşlarını da davalı göstererek 15 Ocak 2016'da bir dava açmıştır.

Yapılan yargılama yerel mahkemelerin belge ve içeriğinin gerçeği yansıtmadığına dair bulgulara yaptığı atıflar içeren gerekçelerle başvuran lehine sonuçlanmıştır. Ancak, Yargıtay, 4 Aralık 2019 tarihli nihai kararında, başvuran lehine verilen kararı bozmuştur.

Yargıtay, kararında, ifade özgürlüğünün korunmasına atıfta bulunmuş ve Facebook'ta yayın yapmanın gazetecilik faaliyeti anlamına gelebileceğini değerlendirmiştir. Yargıtaya göre araştırmacı gazetecilik yoluyla yolsuzluk ve suçların kamuoyu bilgisine sunulmasında açık bir kamu yararı olduğu için, araştırmacı gazetecilikle uğraşan bir kişinin iyi niyetine ilişkin bir şüphe varsa bile, aksi kanıtlanmadıkça iyi niyetin varlığı kabul edilmelidir.

Yargıtay, Bay Usatî'nin, belgenin bir istihbarat örgütü tarafından yazılmış olduğuna inanması ve belgenin gizliliği gereği yayınlamadan gerçekliğini doğrulayamamasının doğal olduğunu değerlendirmiştir. Yargıtay, ek olarak, SIS ve Cumhurbaşkanlığı ile iletişime geçmeye yönelik bir girişimin, haberin aciliyeti de göz önüne alındığında pratik olmayacağını kabul etmiştir.

Yargıtay, alt mahkemelerin belgenin gerçekliğine odaklandığını, ancak davaya ifade özgürlüğü açısından yaklaşmadıklarını ve böyle bir kararın medya ve gazeteciler üzerinde yaratabileceği "caydırıcı etkiyi" dikkate almadıklarını değerlendirmiştir.

Yargıtay, Bay Usatî'nin, sosyal medya aracılığıyla kamuoyunu bilgilendirme anlamında "gazeteci" olarak ve tanınmış bir politikacı olarak da "kamuya mal olmuş kişi" olması sebebiyle kamu yararına bilgi edinme ve ifşa etme anlamında iki farklı role sahip olduğunu ve bu roller nedeniyle hem ulusal hukuk hem de Sözleşme kapsamında ifade özgürlüğünün korunması gerektiğine karar vermiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, Yargıtayın verdiği kararda Sözleşme ilkelerine ve Mahkeme içtihadına atıfta bulunduğunu kabul etmesine karşın Yargıtayın karşı karşıya gelen haklar arasında adil bir

denge kurduğuna ikna olmamıştır. Mahkeme, özellikle Yargıtayın Bay Usatî'yi bir araştırmacı "gazeteci" ve "kamuya mal olmuş kişi" olarak ele aldığını ve araştırmacı gazeteciler için geçerli olan iyi niyet karinesini uygulamaya karar verdiğini işaret etmiştir.

Buna karşın, Mahkeme, Yargıtayın başvuranın itibarının korunmasına ilişkin olarak, bilgi notunda yer alan iddiaların en azından kısmen bilinen veya doğrulanmış bilgilerle örtüşüp örtüşmediğine, bilgilerin gerçekliğine dair bir araştırma yapıp yapılmadığına, bilgi notunun sunulma şekline, bilgi notu sunulurken bilgilerin teyit edilmediğine dair bir bilgi verilmemiş olmasına yönelik değerlendirme yapılmadığı sonucuna varmıştır.

Mahkeme, bu nedenlerle Sözleşmenin 8. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

5. Biba / Arnavutluk⁵ Kararı

Öz: *Başvuru, bir öğrencinin aynı okuldaki başka bir öğrencinin görme kaybına yol açacak şekilde yaralanmasına neden olduğu olayda, Devletin pozitif yükümlülüklerinin Sözleşme'nin 8. maddesi ile güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesine ilişkindir. Başvuran ayrıca, Anayasa Mahkemesine başvuru süresinin başlangıç tarihinin dar yorumlanması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlâl edildiğinden de şikâyet etmektedir.*

Başvuranın oğlu özel bir okulda öğrenci iken başka bir öğrenci tarafından kullanılan lastik banttan çıkan sert cismin gözüne isabet etmesi sonucunda sağ gözünde %90 oranda görme yetisini kaybetmiştir. Başvuran, gerekli önlemleri almadıkları gerekçesi ile okula karşı tazminat davası açmıştır. Başvuran, okulun içindeki söz konusu tehlikeden haberdar olunmasına karşın müdahale edilmediğini, yaralanmadan sonra ilk yardım yapılmadığını ve bu kayıtsızlık nedeniyle yaralanmanın ağırlaştığını iddia etmiştir. Başvuran tarafından açılan dava reddedilmiş ve bu karar Temyiz Mahkemesince de onanmıştır. Gerekçede, oluşan kaza ile okulun eylemleri arasında illiyet bağı olmadığı belirtilmiştir.

Başvuran, onama kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren yasal başvuru süresi olan 4 ay içerisinde Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi, sürenin tebliğden değil karar tarihinden başladığı gerekçesiyle süresinde olmadığını belirttiği başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

Başvuran, oğlunun başka bir öğrenci tarafından okul içinde yaralanması nedeniyle Sözleşmenin 8. maddesi altında koruma altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlâl

⁵ Biba / Arnavutluk Kararı, no. 24228/18, 7 Mayıs 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233411>

edildiğinden şikâyet etmektedir. Başvuran ayrıca, Anayasa Mahkemesinin süre yönünden kabul edilemez bulunduğu başvurusu nedeniyle Sözleşmenin 6. maddesi kapsamına mahkemeye erişim hakkının ihlâl edildiğinden yakınmıştır.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, üçüncü kişilerin fiziksel ve psikolojik zarara yol açan eylemleri nazarında Sözleşmenin 8. maddesinin uygulanabilir olması için belirli bir ciddiyet eşliğinin olması gerektiğini belirtmiştir. Somut olayda okul içerisinde bir başka öğrencinin eylemi nedeniyle görme kaybına yol açan olayın yeterince ciddi olduğu sonucuna ulaşılmış ve Sözleşmenin 8.maddesinin uygulanabilir olduğuna karar verilmiştir.

Mahkeme, eğitim gibi önemli bir kamu hizmetinin sağlanması bağlamında, eğitim kurumlarının temel rolünün, özellikle genç yaşlardan kaynaklanan savunmasızlıklarını göz önünde bulundurarak, öğrencilerin sağlığını ve refahının korunması olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla, eğitim kurumlarının birincil görevi, gözetimleri altındayken öğrencileri her türlü şiddetten korumak için yeterli güvenliği sağlamaktır. Somut olayda ise başvuranın iddiaları kapsamında okulun yeterli önlemleri alıp almadığının, yeterli ilk yardımı yapıp yapmadığının tartışılmadığı, yeterli gerekçenin yargı makamları tarafından sağlanamadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak Mahkeme, yürütülen hukuk davalarının söz konusu durum için devletin pozitif yükümlülükleri nazarında uygun bir koruma sağladığına ikna olmadığına değinerek Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Mahkemeye erişim hakkı ile ilgili olarak ise Mahkeme, onama ilamının verildiği tarihten itibaren başlatılan başvuru süresinin geçerli sayılamayacağını, öğrenme tarihi esas olduğundan kararın tebliğ tarihinden itibaren başvuru süresinin hesaplanması gerektiğine değinerek somut olayda başvuranın mahkemeye erişim hakkının da ihlâl edildiğine karar vermiştir.

6. Mafalani / Hırvatistan⁶ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın cezaevinde kaldığı sürede kendisine uygulanan özel gözetim ve güvenlik tedbirleri sebebiyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ve ayrıca avukatı ile olan yazışmalarının okunduğu iddiasıyla da Sözleşme'nin 8. maddesini ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

⁶ Mafalani / Hırvatistan Kararı, no. 3646/17, 21 Mayıs 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233735>

Başvuran, Zagreb'de iki gazeteciye suikast hazırlayan bir suç örgütüne yardım ettiği şüphesiyle 31 Ekim 2008 tarihinde tutuklanmış ve cinayete yardım suçundan 16 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Başvuran, 1 Kasım 2008 tarihli kararla tek başına hücrede tutulduğunu, havalandırmaya tek çıktığını, diğer mahkûmlar ve cezaevi personeliyle iletişim kurmadığını, ziyaret ve yazışmalarının izlendiğini, televizyon izlemesinin ve radyo dinlemesinin yasaklandığını iddia etmiştir. Cezaevi kayıtlarına göre başvuran 31 Ekim 2008 - 29 Eylül 2009 arasında 8.49 metrekarelik bir hücrede tek başına tutulmuş, 9 Eylül 2009 - 7 Aralık 2012 arasında ise başka bir tutukluyla aynı büyüklükteki hücrede kalmıştır. Adliyeye nakli ve duruşmalara katılımı için kelepçelenmesi ve bacaklarının bağlanması gibi özel tedbirler uygulanmıştır.

Hükümet, başvuranın tutuklu bulunduğu sürede ailesiyle 168 kez görüştüğünü ve avukat ziyaretlerinden faydalandığını belirtmiştir. Başvuran, avukatından gelen bir mektubun açıldığını ve Zagreb Mahkemesinin damgasının bulunduğunu iddia etmiş, bu durumun iç hukukta yasak olduğunu belirtmiştir. Başvuran, 2013'te Zagreb Cezaevindeki yetersiz koşullar nedeniyle Devlet aleyhine tazminat davası açmış, ancak Zagreb Asliye Hukuk Mahkemesi 19 Haziran 2015'te şikâyetleri reddetmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın Zagreb Cezaevi'ndeki tutukluluğuna ilişkin bazı ayrıntılar konusunda farklılıklar olduğunu; başvuranın iki yıl sekiz aydan fazla bir süre boyunca hücrede tek başına kaldığını iddia ettiğini; ancak resmi cezaevi kayıtlarının yalnızca on bir ay boyunca tek başına kaldığını belirttiğini not etmiştir. Mahkeme, cezaevi müdürüne tutuklunun hangi hücreye yerleştirileceğine karar verme yetkisi verdiğini ve başvuranın medyatik bir olayda faili olduğunu göz önünde bulundurarak tek kişilik hücreye yerleştirildiğini belirtmiştir.

Başvuranın kendi güvenliği ve soruşturmayı etkilememesi için diğer mahkûmlarla iletişim kurmasına izin verilmediğini, Eylül 2009'dan önce televizyon izlemesine, radyo dinlemesine veya gazete okumasına izin verilmediğini, ancak günlük bir saatlik dış yürüyüşlere ve ailesinin ve avukatlarının ziyaretlerine izin verildiğini belirterek tam bir duyusal ve sosyal izolasyon içinde olmadığını, daha ziyade kısmi ve göreceli bir izolasyon içinde bulunduğunu vurgulamıştır. On bir aylık sürenin Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olarak “tam bir duyusal” veya “tam bir sosyal” izolasyona yol açacak kadar uzun veya şiddetli olmadığına karar vermiştir.

Başvuranın tutuklu kaldığı sürede burnunda, omzunda ve yumruğunda meydana gelen yaralanmalar nedeniyle yeterli tıbbi bakım almadığı yönündeki şikâyetiyle ilgili olarak,

Mahkeme başvuranın cezaevi tıbbi geçmişine göre birçok kez doktorlar tarafından muayene edildiğini ve gerekli tedavinin uygulandığını belirtmiştir. Başvuranın adliyeye nakli sırasında ve duruşmalar sırasında kendisine uygulanan özel güvenlik önlemlerinin, dava koşullarında gerekli ve orantılı olduğuna karar vermiştir.

Mahkeme, başvuranın özel tedbirlere ilişkin yasal güvencelerin eksikliği şikâyetini incelerken, bu tedbirlerin uygulanması ve nedenleri hakkında bilgilendirilmediği ve karara itiraz edemediği iddialarını değerlendirmiştir. Ancak, başvuranın tutukluluk koşullarının üç yerel mahkeme tarafından kapsamlı bir şekilde incelendiğini ve haklarının ihlâl edilmediğine karar verildiğini belirtmiştir. Başvuranın tecrit altında tutulmasının “insanlık dışı veya aşağılayıcı” eşiğini aşmadığını ve Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı bir muamele anlamına gelmediğini vurgulamıştır. Başvuranın tutukluluk koşullarının bir bütün olarak değerlendirilmesi sonucunda, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlâl edilmediğine ve şikâyetin açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

Mahkeme, başvuranın avukatıyla yaptığı yazışmaların izlenmesine ilişkin şikâyetin kabul edilebilir olduğuna ve Piechowicz / Polonya kararında belirlenen ilkeler açısından incelenmesi gerektiğine karar vermiştir. Başvuranın avukatından gelen bir mektubun açıldığını gösteren delilleri sunduğunu, Hükümetin ise bunun bir kereye mahsus bir olay olduğunu belirttiğini not etmiştir. Ancak yetkililerin mektubu açarak yasal düzenlemeye aykırı hareket ettiklerini ve bu nedenle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir. Mahkeme, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâli kapsamında başvurana manevi tazminat olarak 2.000 avro ile tüm masraf ve giderler için 2.850 avro ödenmesine karar vermiştir.

7. Mitrevska / Kuzey Makedonya⁷ Kararı

Öz: *Başvuru, yerel makamların, evlat edinilen başvurana biyolojik ebeveyni hakkında bilgi vermemeleri nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.*

Başvuran 1977 doğumludur ve Üsküp'te yaşamaktadır. Başvuran, çocukluğunda evlat edinilmiştir.

2014 yılında başvurana depresyon ve anksiyete bozukluğu teşhisi konulmuştur. Başvuran, bu teşhis sonrasında Üsküp Sosyal Bakım Merkezine başvurarak, doktorlarının kalıtsal bir hastalığı olup olmadığını tespiti için ailesinin tıbbi geçmişine ilişkin bilgi istediklerini belirtmiş ve şu bilgilerin verilmesini talep etmiştir: Evlat edinme dosyasının

⁷ Mitrevska / Kuzey Makedonya Kararı, no. 20949/2116, 14 Mayıs 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233635>

tamamının bir kopyası ve özellikle de evlat edinmeden önceki adı, doğum yeri, sağlık kayıtları, evlilik içinde mi yoksa evlilik dışı mı doğduğu, biyolojik anne ve babasının isim ve adresleri, psikolojik ve sağlık durumları, evlat edinilme nedenleri ve evlat edinilme tarihi.

Bakım Merkezi, başvurana, Aile Kanunu'nun 123-a maddesi uyarınca, evlat edinmelere ilişkin bilgilerin resmi bir sır olduğunu, bu nedenle evlat edinmeyle ilgili herhangi bir bilginin paylaşılamayacağını bildirmiştir. Başvuran bunun üzerine ilgili Bakanlığa da başvurmuş ancak herhangi bir bilgi edinmesi mümkün olmamıştır.

Başvuran, idare mahkemesinde Bakanlık aleyhine dava açmış; evlat edinilmesine ilişkin olarak ne Bakım Merkezinin ne de Bakanlığın bilgi vermemesinden şikâyetçi olmuştur. İdare mahkemesi davayı reddetmiş ve bu karar kanun yolundan geçerek kesinleşmiştir.

Başvuran, Mahkeme önünde, biyolojik kökenine ve biyolojik anne ve babasının sağlık bilgilerine ulaşamaması nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın talep ettiği bilginin, Sözleşme'nin 8. maddesi anlamında "özel hayatı" ile ilgili olduğunu, dolayısıyla Sözleşme'nin 8. maddesinin somut başvuruya uygulanabilir olduğunu belirtmiştir.

Mahkeme, başvuranın şikâyetinin Devletin, 8. maddeyle korunan haklara etkili bir şekilde saygı gösterilmesini sağlamaya yönelik pozitif yükümlülüğü kapsamında incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Mahkemeye göre Sözleşme'nin 8. maddesinde yer alan "herkes" ifadesi, evlat edinme davasında hem çocuk hem de anne için geçerlidir. Bir yandan çocuğun kendi kökenini bilme hakkı vardır ve bu hak özel hayat kavramından kaynaklanmaktadır. Öte yandan biyolojik annenin, kızını doğururken kimliğinin gizli kalmasını istediğini ifade ettiği Godelli/İtalya başvurusunda Mahkeme, kadının, sağlığını korumak amacıyla kimliğinin gizli kalmasında menfaati bulunduğu karar vermiştir.

Mahkeme ayrıca devletin, sağlıkla ilgili verilere erişimi mümkün kılan "etkili ve erişilebilir bir prosedür" sağlama yönünde pozitif bir yükümlülüğün bulunduğunu belirtmiş; buna karşılık, tıbbi verileri açıklanan kişi açısından bakıldığında ise, bu tür verilerin gizliliğine saygı gösterilmesinin, Sözleşme'ye taraf olan tüm devletlerin hukuk sistemlerinde hayati bir ilke olduğunu ifade etmiştir.

Mahkeme somut olayda, hem idari makamların hem de iki dereceli yargı sisteminde mahkemelerin, başvuranın biyolojik kökenine ilişkin bilgi talebini reddettiklerini, bunu yaparken yalnızca, evlat edinmelere ilişkin bilgilerin gizliliğini öngören Aile Kanunu'nun 123-a maddesine dayandıklarını belirtmiştir.

Mahkeme ulusal makamların, başvuranın biyolojik ebeveyninin tıbbi geçmişi hakkında bilgi edinme ihtiyacına hiç değinmediklerini; bunun yanı sıra ulusal makamların, başvuranın biyolojik ebeveyninin veya onu evlat edinen ebeveyninin, evlat edinmenin gizli kalması yönünde bir istekte bulunup bulunmadığını tespit etmek için herhangi bir girişimde bulunmadıklarını belirtmiştir.

Mahkeme, mevcut konunun hassasiyetinin farkında olduğunu ve evlat edinmeyle ilgili bilgilerin açıklanmasının ilgili kişiler üzerinde yaratabileceği etkiyi hafife almadığını ifade etmiştir. Mahkeme bununla birlikte, yerel makamların söz konusu çatışan çıkarlar arasında bir denge kuramadıkları ve bu nedenle kendilerine tanınan takdir marjını aştıkları sonucuna varmıştır.

Mahkeme sonuç olarak Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğine ve başvurana manevi tazminat olarak 4.500 avro; masraf ve giderler için de 1.440 avro ödenmesine oy birliğiyle karar vermiştir.

3

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

8. Thomaidis / Yunanistan⁸ Kararı

Öz: Başvuru, gazeteci olan başvuranın ana sunucusu olduğu bir televizyon programında, V.M. adlı futbol kulübü başkanının karıştığı bir şike skandalına ilişkin tanık beyanını izleyicilere sunması ve başka bir programdaki bir konuşunun V.M. hakkında hakaret içeren sözler sarf etmesi ve şike skandalına dair hukuka aykırı olarak kayıt altına alınmış konuşmalarını okuması nedeniyle tazminat ödemeye mahkum edilmesinin, Sözleşme'nin 10. maddesi ile güvence altına alınan ifade özgürlüğü hakkını ihlâl ettiği iddiasına ilişkindir.

Başvuran, "SKAI'de Dava" adlı televizyon programının ana sunucusu olan bir gazetecidir. 2011 yılında bir futbol kulübünün başkanı olan V.M. de dahil olmak üzere Yunan futbolundaki bazı isimler hakkında şike iddialarıyla ilgili soruşturma başlatılmıştır. 22 Ekim 2012'de başvuran, V.M. ve diğer kişileri suçlayan bir tanık ifadesini programda sunmuştur. Diğer yandan, 12 Kasım 2012 tarihinde ise A.K., başvuranın sunucusu olduğu televizyon programında V.M. hakkında aşağılayıcı iddialarda bulunmuş ve V.M.'nin karıştığı şike skandalına dair hukuka aykırı olarak elde edilen konuşma kayıtlarını okumuştur. Başvuran, programda A.K.'nin görüşlerini desteklemediğini belirtmiş ancak yayını durdurmamıştır.

V.M., 19 Kasım 2012 tarihinde televizyon programlarında başvuranın ve A.K.'nin eylemleri nedeniyle itibarının zedelenmesi nedeniyle başvuran aleyhine 500.000 Avro tazminat talebiyle dava açmıştır. Pire Asliye Hukuk Mahkemesi, 20 Mayıs 2013 tarihinde TV programında başvuranın tanık ifadesini izleyicilere sunmasının ve A.K.'nin V.M.'nin karıştığı şike skandalına dair hukuka aykırı olarak kayıt altına alınmış konuşmalarını okumasının yanı sıra, hakaret içeren söylemlerde bulunmasının V.M.'nin onurunu zedelediğine hükmetmiş ve 10.000 avro manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi, programların kamuoyunu bilgilendirmediğini, aksine V.M.'ye hakaret platformu sağladığı sonucuna varmıştır.

Başvuranın karara karşı yaptığı itirazları, 2014 yılında Pire İstinaf Mahkemesi ve 2015 yılında Yargıtay tarafından reddedilmiştir. Mahkemeler, programların V.M.'yi aşağılamak için tasarlandığını belirterek ve kararların ifade özgürlüğüne ilişkin olarak hem Sözleşme hem de Yunan Anayasası ile uyumlu olduğuna karar vermiştir. 2021 yılında, V.M. şike ve suç örgütü üyeliği ile ilgili suçlamalardan beraat etmiştir.

⁸ Thomaidis / Yunanistan Kararı, no. 28345/16, 7 Mayıs 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233494>

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuranın ifade özgürlüğü hakkına müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğunu, başkalarının haklarını ve yargının otoritesini korumak gibi meşru amaçlara hizmet ettiğini belirttikten sonra söz konusu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını incelemiştir.

Mahkeme, başvuranın V.M. hakkında devam eden ceza soruşturması dosyasından tanık ifadesini ve yasa dışı olarak kaydedilen konuşmaları televizyon programında yayınlayarak yasaları ihlâl ettiğini belirtmiştir. Mahkeme, ayrıca, yerel mahkemelerin başvuranın kasıtlı olarak V.M.'nin itibarını zedeleyici yayınlar yaptığına ve başvuranın sorumlu gazetecilik ilkelerine aykırı hareket ettiğine yönelik bulgularına katıldığını belirtmiştir. Diğer yandan, Mahkeme, V.M. ile ilgili tanık ifadesi ve konuşma kayıtlarının kamu yararına bilgi sağlamadığını ve programlarının içeriğinin devam eden ceza soruşturmasına zarar verme riski taşıdığını belirttiğini vurgulamıştır. Sonuç olarak, Mahkeme, ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin orantılı ve gerekli olduğu kanaatine vararak Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlâl edilmediğine hükmetmiştir.

4

TOPLANTI VE DERNEK KURMA ÖZGÜRLÜĞÜ

9. Gönen ve diğerleri / Türkiye⁹ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranların, sendikaları tarafından imzalanan bir toplu sözleşmenin hükümlerini ihlâl ettikleri iddiasıyla işten çıkarılmalarıyla ilgilidir.*

Başvuranlar, özel bir şirket olan Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı (Türk Hava Yolları - “şirket”) tarafından istihdam edilmiş ve Yeşilköy Havalimanında yer hizmetleri bölümünde görevlendirilmişlerdir.

Başvuranlar, Hava İş Sendikasının üyeleridir ve dolayısıyla söz konusu şirket ile imzalanan toplu iş sözleşmesinin hükümlerine tabidirler. Sözleşmenin 8. Bölümü, belirli departmanların kapatılması veya satılması durumunda, bu departmanlarda çalışanların işveren tarafından uygun başka bir departmana transfer edileceğini ve sözleşmelerinin feshedilmesinin son çare olacağını belirten bir hüküm içermektedir. Sözleşmeye göre, böyle bir transferi kabul etmeyen bir çalışan, altı aylık ücretine eşdeğer bir tazminat alma hakkına da sahiptir.

2010 yılında şirket, yukarıda bahsedilen havalimanı da dâhil olmak üzere altı havalimanının yer hizmetlerini başka bir özel şirkete satmaya karar vermiştir. Sonuç olarak, başvuranların iş sözleşmeleri Türk Hava Yollarının yeniden yapılandırılması nedeniyle feshedilmiştir. Başvuranlar, Türk Hava Yollarının 17 Ağustos 2010 tarihli bir yazıyla, işçi sayısının fazlalığı nedeniyle başka bir birime transfer edilmelerinin mümkün olmadığı ve bu nedenle sözleşmelerinin feshedildiği konusunda bilgilendirilmiştir. Ancak, başvuranlara ihbar süresi için ücretleri ve kıdem tazminatları ödenmiştir.

Başvuranlar, işe iadeleri için dava açmışlardır. İş Mahkemesi tanıkları dinlemiş, yerinde inceleme yapmış ve profesyonel işletme yöneticileri, bir iş hukuku profesörü ve bir muhasebeci tarafından hazırlanan bir bilirkişi raporu hazırlatmıştır. Bilirkişiler, söz konusu departmanın satışının toplu iş sözleşmesi şartlarını dolanmak için tasarlanmış bir düzenleme olduğuna dair hiçbir kanıt bulunmadığı; şirketin başvuranları başka bir departmana transfer etmenin imkânsız olduğuna dair kararının mantıklı olduğu ve nihayetinde yeni bir çalışanın işe alınmadığı sonucuna varmışlardır. Mahkeme, bilirkişi raporuna dayanarak, başvuranların işten çıkarılmasının hukuka uygun olduğuna karar vermiştir. Başvuranlar bu karara karşı temyize gitmiş, ancak Yargıtay, İş Mahkemesinin kararını onamıştır.

⁹ Gönen ve diğerleri / Türkiye Kararı, no. 80669/12, 16 Nisan 20024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-234063>

Başvuranlar Sözleşme'nin 11. maddesine dayanarak sendika özgürlüğünün ihlâl edildiğini ileri sürmektedir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkeme, Sözleşme'nin 11. maddesinin sendika özgürlüğünü örgütlenme özgürlüğünün özel bir yönü olarak sunduğunu ve bu maddenin temel amacının, bireyin haklarının kamu makamlarının keyfi müdahalesine karşı korumak olmasına rağmen, Devletin bu hakların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamak için pozitif yükümlülükleri olabileceğini belirtmiştir. Mahkeme, bir davanın ister Devletin pozitif yükümlülüğü açısından ister kamu makamlarının gerekçelendirilmesi gereken müdahalesi açısından analiz edilsin, uygulanacak kriterlerin özünde farklılık göstermediğini vurgulamıştır. Bu bağlamda Mahkeme bireyin ve bir bütün olarak toplumun çatışan menfaatleri arasında kurulması gereken adil dengenin göz önünde bulundurulması gerektiğine işaret etmiştir.

Mahkeme ulusal mahkemelerin tanıkları dinlediğini, işyerine bir ziyaret gerçekleştirdiğini ve iş hukuku uzmanlarından oluşan bir heyet tarafından bilirkişi raporu hazırlanmasını talep ettiğini, başvuruların, Hava İş Sendikasına üye olmaları nedeniyle işten çıkarıldıklarına dair herhangi bir kanıt da bulunmadığını tespit etmiştir.

Sonuç olarak Mahkeme, ulusal mahkemelerin vardığı sonuçların keyfi olduğunu ya da başvuruların dayandığı toplu sözleşmenin ilgili hükmünün doğru bir şekilde değerlendirilmesine elverişli olmayan yargılamalar sonucunda verildiğini tespit etmesini sağlayacak hiçbir unsur bulunmadığı kanaatine vararak başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşmıştır.

5

MÜLKİYET HAKKI

10. J. Paul Getty Trust ve diğerleri / İtalya¹⁰ Kararı

Öz: Dava, Amerika Birleşik Devletleri'nde ("ABD") bir müzede sergilenmekte olan klasik Yunan döneminden (M.Ö. 300-100) kalma bronz bir heykelin (Victorious Youth) aslında İtalyan kültür mirasına ait olduğu ve hukuka aykırı olarak ABD'ye ihraç edildiği gerekçesiyle geri alınması için verilen müsadere kararının mülkiyet hakkını ihlâl ettiği şikâyetleri ile ilgilidir.

Başvuranlardan J. Paul Getty Trust ("Başvuran vakıf"), ABD'de kayıtlı ve kâr amacı gütmeyen bir vakıf ve diğer gerçek kişi olan 14 başvuran ise anılan vakfın mütevellî heyet üyeleridir. 1964 yılında Victorious Youth ("Fano Atleti" veya "Fano Lysippus'u" olarak da bilinen) isimli bronz heykel, Adriyatik Denizinde, Pedaso (Marche, İtalya) açıklarında balıkçılar tarafından keşfedilmiştir. Heykel, 1965 yılında bilinmeyen bir kişiye satılmış ve Lihtenştayn merkezli bir şirket tarafından Münih'te (Almanya) açık artırmaya çıkarılmıştır. Bunun ardından, devlete ait çalıntı bir arkeolojik nesneyi teslim almak ve kullanmak ve yasadışı ihracat suçlarından İtalya'da iki ayrı soruşturma açılmıştır. Bununla birlikte, ilk soruşturma sonucunda kesin bir mahkûmiyet hükmüne ulaşılamazken, ikinci soruşturmanın da sonlandırılmasına karar verilmiştir.

Temmuz 1977'de başvuran vakıf, Birleşik Krallık'ta yapılan bir sözleşme ile Münih'teki heykeli 3.95 milyon Amerikan Doları karşılığında satın almıştır. Bu işlem, İtalyan makamlarının yukarıda bahsi geçen soruşturmalar sonucunda verilen kararlarını da içeren bir hukuki danışmanlık ile gerçekleştirilmiştir. Heykel 15 Ağustos 1977 tarihinde Boston limanından ABD'ne giriş yapmış ve Mart 1978'de Malibu'daki (Kaliforniya) Getty Villa'ya ulaşmıştır. İtalyan yetkililer, diğer kurum ve yöntemlerin yanı sıra Interpol, çeşitli yerel ceza soruşturmaları, Birleşik Krallık Hükümeti'ne ve ABD yetkililerine bir talep mektubu yoluyla hâlihazırda Malibu'da başvuran vakfa ait müzede sergilenen heykeli geri almak için çeşitli girişimlerde bulunmuş ancak bu girişimler sonuçsuz kalmıştır.

Başvuran vakıf bu süreçte iddia edilen suçların zaman aşımına uğradığı ve heykeli satın alırken iyi niyetle hareket ettiği iddiasıyla eseri iade etmeyi reddederken İtalyan makamlarınca icra takibi başlatılmıştır. Takip sonucunda, 2010 yılında Pesaro Bölge Mahkemesi, başvuran vakıf tarafından yapılan itirazı reddederek, heykelin "nerede bulunursa bulunsun" geri alınmasını amaçlayan bir müsadere kararı almıştır. Pesaro Bölge Mahkemesi özellikle heykelin

¹⁰ J. Paul Getty Trust ve diğerleri / İtalya Kararı, no. 35271/19, 2 Mayıs 2024.
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-233381>

İtalyan bandıralı bir gemi tarafından uluslararası sularda bulunması nedeniyle, İtalya'nın heykelin mülkiyetini kazandığını belirtmiştir. Başvuran vakıf tarafından müsadere kararına yapılan itiraz reddedilmiş ve 2018 yılında müsadere kararı onanmıştır. Başvuran vakfın temyizi üzerine İtalyan Yargıtayı, 2 Ocak 2019 tarihli onama kararıyla başvuran vakfın, söz konusu heykeli Bay Getty Sr'nin belirttiği endişelere rağmen, kendi tüzüğünün içeriğini yeterince tespit etmeden satın aldığına işaret etmiştir. Yine İtalyan Yargıtayı, heykeli bulan balıkçı teknisinin sancağı da dâhil olmak üzere, İtalyan topraklarına yayılmış olan Yunan uygarlığı ile sonraki Roma kültürel deneyiminin; başvuru konusu heykelin de temsil ettiği üzere kültürel bir devamlılığı ifade ettiğini belirtmiştir. Daha sonra İtalya Adalet Bakanlığı, ABD makamlarına, Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi de dâhil olmak üzere uluslararası belgelere dayanarak heykelin geri alınması için bir talep mektubu göndermiştir. Karardan anlaşıldığı kadarıyla hâlihazırda bu talebin değerlendirilme süreci devam etmektedir. Heykel ise halen Malibu'daki Getty Villa Müzesi'nde sergilenmektedir.

Başvuranlar, Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesine dayanarak, müsadere kararının hukuken öngörülebilir olmaması nedeniyle hukuka aykırı olduğunu; heykelin İtalya'nın kültürel mirasının bir parçası olmadığını ve bu nedenle müsadere kararının amacının meşru olmayıp, kararın kendilerine aşırı bir yük getirdiğini iddia etmişlerdir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Somut davada Mahkeme, ilk olarak, başvuru konusu müsadere kararı için başvuranların öngörmüş olmaları gereken ve hukuka uygun açık bir yasal dayanak bulunduğu konusunda tatmin olduğunu açıklamıştır. Mahkeme ayrıca, kayıp veya çalıntı kültürel nesnelere geri alınması için açılan davalarda süre sınırı olmamasının İtalya'ya özgü olmayıp diğer bazı Avrupa devletlerinin hukuk sistemlerinde de yer aldığını ve yetkililere bu alanda serbestlik tanınması gerektiğini kaydetmiştir. Mahkeme ek olarak bir ülkenin kültürel ve sanatsal mirasının korunmasının Sözleşme'nin amaçları bakımından meşru bir hedef olduğunu yinelemiştir. Mahkeme ayrıca, ilgili uluslararası belgelerin kültürel varlıkların yasadışı ihracata karşı korunmasının önemini vurguladığını kaydetmiştir.

Sözleşme'nin sağladığı somut korumaya gelince Mahkeme, hem kültürel mirası menşe ülkeden yasadışı ihraca karşı korumak hem de yasadışı eylemin yine de gerçekleşmiş olması durumunda, sanat eserlerine en etkili şekilde geniş halk erişimini kolaylaştırmak amacıyla, bu eserlerin geri alınmasını ve iade edilmesini sağlamayı amaçlayan Devlet önlemlerinin meşruiyetinin sorgulanamayacağı kanaatindedir. Bu bağlamda Yargıtayın gerekçesine dikkat

çeken Mahkeme, İtalyan makamlarının, heykelin İtalya'nın kültürel mirasının bir parçası olduğunu ve İtalyan mahkemeleri müsadere kararı verdiğinde de heykelin hukuken Devlete ait olduğunu makul bir şekilde gösterdiklerini değerlendirmiştir. Mahkeme, bu bağlamda İtalyan Yargıtayının kararının ne açıkça hatalı ne de keyfi olduğunu değerlendirerek müsadere kararının, Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesi anlamında, İtalya'nın kültürel mirasını korumak amacıyla "kamu yararı" için verildiğine ikna olmuştur.

Mahkeme, ilgili uluslararası hukuk da dikkate alındığında, işlemin niteliğinin - kültürel bir nesnenin satın alınması - mevcut davada yüksek bir özen standardını haklı çıkardığını ve böylesi bir mülk edinen kişinin, olası müsadere taleplerinden kaçınmak için mülkün kaynağını dikkatlice araştırması gerektiğini vurgulamıştır. Davanın özel koşullarında ise Mahkeme, yerel makamların, başvuran vakfın, heykelin meşru kaynağına ilişkin herhangi bir kanıt olmaksızın ve İtalyan makamlarının heykel üzerindeki iddiaları hakkında tam bilgi sahibi olarak satın almak suretiyle, en azından ihmalle veya belki de kötü niyetle, hareket ettiğine dair değerlendirmesinin keyfi veya açıkça mantıksız olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, başvuran vakıf hukuka aykırı olarak ihraç edilen kültürel nesnelerin geri alınmasını amaçlayan bir el koyma tedbirinin alınması için herhangi bir zaman sınırlaması olmadığını bildiğinden, İtalyan Devlet organlarının heykeli geri almak için sürekli çalıştığı göz önüne alındığında, heykelin zilyetliğini elinde tutacağına veya kendisine tazminat ödeneceğine dair meşru bir beklentisi varsayılmazdı. Mahkeme ayrıca, mevcut davada İtalyan makamlarının yasal bir boşlukta hareket ettiklerini, zira hukuka aykırı olarak ihraç edilen bir kültürel nesneyi geri almalarına yardımcı olabilecek uluslararası belgelerin hiçbirinin ilgili tarihte yürürlükte olmadığını belirtmiştir.

Sonuç olarak, neyin kamu yararına olduğunu belirleme hususunda Devletlere tanıdığı geniş takdir yetkisini ("takdir marjı"), kültürel nesnelerin yasadışı ihracata karşı korunması ve menşe ülkelerine iade edilmesi ihtiyacına ilişkin uluslararası hukuk ve Avrupa hukukundaki güçlü fikir birliğini ve başvuran vakfın ihmalkâr davranışını dikkate alan Mahkeme, müsadere kararının orantılı olduğu sonucuna varmış ve mülkiyet hakkının ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Mütadafa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 F: 0 (312) 549 59 27

e-mail: inhak@adalet.gov.tr